

Tončka Stanonik: »PIET MELJONOV« ALI ŠTALCA, VREDNA VLOŽENE ENERGIJE

Tudi takrat ni bilo tako preprosto za mlade družine, brez varčevanja ni šlo.

Dve podobi imam pred seboj: Prva je iz okoli leta 1955. Pred ruševinami na pol lesene Pavlinove bajte iz Nove vasi pri Žireh stoji mama z dvema malima punčkama in joče. Pred njo pa so že postrojeni moški s *karjolami*, krampi in lopatami in kopljejo po ruševinah. Streho je ata že prej odkril in pod staro tepko znosil opeke, da jih bodo porabili pri pokrivanju nove hiše. Punčki je ostala v spominu predvsem tesnoba ob maminih solzah. Zakaj mama joče, saj bodo vendar postavili veliko novo hišo? »Kaj ne bi jokala,« je kasneje pojasnjevala mama že odrasli hčeri. »Na poti še en otrok, mi pa brez svojega doma. Stiskali smo se pri ostarelih sosedih, še zanje je bila hiša premajhna.« – »A so bili dobri ljudje,« je dodal ata. »Radi so nas vzeli pod streho.«

Čez kakšno leto so starši postavili nov dom, kamor se še v poznih letih radi vračajo njeni domači.

Še zadnjič pred starim domom. (ok. 1955)

Prišli so prijatelji, sorodniki, sosedje, sodelavci, podrli staro bajtico in postavili prvo »plato« za novo hišo. (ok. 1955)

Poleg te že nekoliko obledele podobe pa je še ena. Tja v sedemdeseta iz prejšnjega stoletja sega. Neka druga mama z drugo punčko, sami sebi sta bili družina. Zgoraj nad hišo – tako so pri njih na deželi rekli dnevni sobi – sta imeli svoj prostor, kadar sta prespali pri dedku

in babici. Stiskali sta se v ozki postelji in dekletce je zjutraj že navsezgodaj stresalo mamico za ramena. »Mami, poglej, kaj imam pod *povštrom*! *Piet meljonov, piet meljonov!*« je pel otrok v žirovskem narečju. Pod vzglavno blazino je bil res listek od nekega računa, na njem pa otroške *krace*, ki še prav nič niso spominjale na številke. Štiriletno dekletce še ni znalo pisati.

Veliko se mi je dogajalo sredi sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Punce iz Študentskega naselja v Rožni dolini, tudi tiste iz bloka 9, smo diplomirale, nekatere so se odselile v svoje rodne kraje in se zaposlile, nekatere so se poročile, postale mamice. Vse se je na novo urejalo. Tudi pri meni, ki sem ostala v Ljubljani, služba me je že čakala za Bežigradom, v Domu tiska. Pridružila sem se časopisnim korektorjem. Z atomsko naglico je šlo vse skozi. Poročila sem se, postala mamica, se vselila v majhno luknjo v neki stari hiši, potem pa še malo in že sem bila spet samska, a tudi mama samohranilka. In potrebovala sem svoje lastno stanovanje. Ne morem se potikati takole okoli, enkrat prespati pri eni, drugič pri drugi prijateljici, doma pri mami na deželi pa me čaka moja punčka. Med nekdanjimi kolegicami je šlo od ust do ust, kaj je treba narediti, da postaneš kandidat za novo stanovanje. Začeti moraš namensko varčevati. Tam na vogalu nekdanje Titove ulice, zdaj Slovenske ceste, in Šubičeve je imela svoje prostore Stanovanjsko-komunalna banka. Tam si dobil referentko ali referenta, ki se je posvetil prav tvojemu primeru, izračunal mesečno anuiteto glede na tvoj mesečni prejemek, določil čas varčevanja, sprostitev varčevalne pogodbe. Hkrati je bilo treba urediti še nekaj: spremljati časopise, ki so objavljali natečaje za nakup stanovanj, in se prijaviti pri upravi Samoupravne stanovanjske skupnosti Ljubljana. Oglasila sem se na sedežu Občine Vič Rudnik, in sprejel me je gospod v najlepših letih, a z nevarnim ledeno modrim pogledom. »Lahko, lahko,« je rekel, »lahko vas vpišem na seznam za Trnovsko sosesko. A se boste načakali, pogledjte, koliko jih je pred vami,« in je na mojo stran potisnil seznam vpisanih kandidatov. »V Šiški se več gradi, ne bi rajši poskusili tam.«

A sem imela v rokavu aduta. Neka moja znanka se je odločila – na seznamu Trnovske soseske je zasedala zavidljivo lepo mesto – da si bo stanovanjsko vprašanje rajši reševala doma, v Škofji Loki. Sprostilo se je njeno čakalno mesto, prav rada bi mi ga odstopila. Gospodu z ledeno ostrim pogledom sem to boječe omenila.

»Kaj pa mislite,« je zarohnel. Tako pa to ne gre. Lepo po vrsti bomo šli.«

Na koncu me je vseeno vprašal: »Pa sploh imate denar? Saj veste, pri sklenitvi pogodbe morate vplačati prvi obrok.«

Poklapana sem zapustila pisarno. Svoj ponesrečeni obisk pri stanovanjskem referentu sem zaupala kolegom, fantom izza tiskarniških strojev.

»Podkupi vraga, kuverto mu pomoli pod nos,« so me spodbujali.

Če bi pa res poskusila kaj takega in nabrala nekaj bankovcev za kuverto! Toda kako naj to izpeljem? Kako naj porinem kuverto pred tisti ledeni pogled? Na začetku ali ob koncu pogovora? In kaj, če s tem še bolj zapletem svoj položaj? Še nikoli v življenju nisem počela kaj takega, tudi s starši se o kuvertah nikoli nismo pogovarjali. Niso prišli tako daleč. Odpade! In denar sem potrebovala za prvo vplačilo. Mogoče bi pa vendar lahko kaj posodil oče, čeprav z revno *šuštarsko* plačo. Mama zagotovo ne, s klekljanjem se ne zasluži kaj prida. Potem pa se je mama, v kuhinji sva po kosilu pomivali posodo, spomnila nečesa spodbudnega:

»Kaj pa, če bi vprašali starega Katrnika.« Katrnik je bil največji gostilničar v kraju, po nedeljski maši so se vsi moški zapodili v njegovo gostilno. »Pravijo, da ima vsak trenutek v žepu *piet meljonov*.«

»To pa rajši ne,« se je vtaknil v pogovor ata. Nikoli se ni ustavil v njegovi gostilni. Ni bil gostilniški človek. Malo dekletce, ki se je smukalo okoli mene in stare mame, pa je steklo iz kuhinje in v veži zapelo: »*Piet meljonov*«. Oče je imel v *kosmu* v spalnici shranjenih nekaj ameriških zelencev, brat iz Clevelanda mu je vsako leto poslal kakšnega za rojstni dan. Nekaj bomo že spravili skupaj. Če si v banki za določen čas vezal devize, je bil kredit še posebej ugoden. Tudi to so mi razložili na »stanovanjski«.

Tiste mesece sem pogosto vedrila pri prijateljici na Dvoržakovi v Ljubljani, ki se je za nekaj mesecev vrnila na Švedsko k staršem in mi je odstopila majhno garsonjero. Nekoč se je tam oglasil mlad otroški zdravnik z ženo, nameraval je obiskati sorodnico, našel pa mene, ilegalno stanovalko.

»So težave, kako priti do svojega stanovanja, kajne?« je bil vljuden.

In sem mu povedala vse. Tudi to, da gospod na Samoupravni stanovanjski skupnosti ne dovoli, da bi preskočila čakalno mesto za rezervacijo stanovanja, ker to ni po pravilih in je krivično do tistih, ki že mesece in mesece čakajo.

»Gospa,« je bil stvaren obiskovalec, otroški zdravnik. »To pa ne gre tako. Povezati se morate s socialno službo, tam pa referentki povedati vse: v kakšnih razmerah živite, da varčujete, da bi radi čim prej živeli s svojim otrokom, to vam pripada. Referentka bo naredila zapisnik, in z njim se vrnite na samoupravno. Drugače ne bo šlo.«

Vse to sem potem tudi naredila. Odšla na Rudnik, kjer je imela sedež socialna služba. Pisalni stroj je drdral: mesečni prejemek – drrr, mesečna anuiteta varčevalne pogodbe – drrr, druge

oblike varčevanja – drrr. Pisalni stroj se je za hip ustavil, tople oči referentke so se zazrle v preplašeno stranko: »Ja, pa kako vse to zmorete?«

»Veliko delam, honorarno, vse dneve, ker je hči pri mami.«

In pisalni stroj je spet drdral naprej. Resnici na ljubo je treba povedati, da sem tista leta veliko služila, brala korekture za nove knjige. Dolge *plahte*, krtačne odtise, otroških romanov in napetih zgodb, ki so v tistih letih kar bruhalo iz tiskarne založbe Mladinska knjiga, sem vlačila s seboj. Kot mačka mlade, pravijo takemu početju. Brala sem doma po službi ali pred njo, v čakalnici pri zobozdravniku ali na avtobusu, ko sem se za konec tedna vozila k svoji punčki. Na desetine in desetine knjig. Zasluženi denar je šel za novo stanovanje in opremo. Nobenih prvih češenj s tržnice si nisem privoščila, nobenih posedanj za kavico ... v hladilniku pa samo zelenjava, prinesena od doma, in kakšen sadni sirup.

Gospod, odgovorni na samoupravni skupnosti, je brez besed sprejel list s priporočilom socialne službe in pri ustreznih zaporednih številki in šifri VS-1, objekt G2 izbrisal ime FB in vpisal TS. Namesto dolge pridige pa samo na kratko: »Urejeno!«

Pravzaprav ni šlo tako hitro: Še veliko obiskov na Šubičevi 2 in pri SSS je bilo potrebnih, da je prišla odločba, v kateri je bilo sporočeno, da je »IO SSS Ljubljana na svoji 6. redni seji dne 28. 12. 1978 ugotovil, da je /ta in ta oseba/ uspela s svojo vlogo na VI. natečaju SSS pri nakupu stanovanja v soseski VS-1 v izmeri 40,23 m² v vrednosti 410,154 din, za kar se ji odobri kredit pri Komunalno-stanovanjski banki v vrednosti 200.000 din.«

Potem sem teden za tednom, mesec za mesecem po dopoldanski službi hodila postavat na vogal križišča Riharjeve in Zihorlove ulice in si ogledovat napredovanje gradnje prvih blokov iz Trnovske soseske. Za nekaj časa se je delo na gradbišču ustavilo. V časopisu je pisalo, da nekaj ni urejeno s prejšnjimi lastniki pa nekaj z utrjevanjem tal je bilo narobe. Nevarnost pogrezanja, nekaj takega pač. Potrebna so bila dodatna dela. Jaz pa sem stala tam, gledala in čakala. Ali pa se zapeljala za Bežigrad v Slovenijales, v trgovino s pohištvo, hodila iz oddelka v oddelk in si ogledovala razstavljen pohištvo. Tudi to bo treba nabaviti, ko bo prišel čas.

In sem dočakala tudi vselitev v svoj blok na Zihorlovi 4. Leta 1980. Uslužbenka SGP Slovenija ceste - Tehnika, ki je gradilo trnovske bloke, je nekaj mesecev pred izdajanjem uradnih dovoljenj za vseljevanje uradovala kar v začasno urejeni sobi na gradbišču. Zelo mi je bila naklonjena. Takim nerodam je treba malo pomagati. Dobila sem ključ, še preden so bila stanovanja uradno predana v uporabo. V cerkniškem Brestu sem naročila kuhinjsko *opravo*. Prej kot sem si želela, mi je bila dostavljena pred blok, ne pa tudi v stanovanje. Potem pa so mi pomagali Bosanci, tisti prijazni delavci z gradbišča. Vse so mi znosili v 4. nadstropje, ker

je bilo dvigalo še zaklenjeno. Jih je poslala kar omenjena uradnica. »Pa glejte, da jim ne boste preveč plačali. Saj bodo to tako ali tako naredili med rednim *šihtom*,« me je poučevala. Meni pa so bili ljubi ti preprosti fantje z gradbišča. Rajši bi si utrgala od svojih ust, kot jih pustila brez plačila.

Počasi sem naseljevala sebe in otroka, kuhinjske omarice napolnjevala s svojim perilom, oblekicami od punčke, ker pohištva za dnevno sobo še nisem imela. V predale zlagala šalice, nekaj kosov jedilnega pribora, vazice, ki sem jih dobivala za rojstne dneve. Zavesa mi bo sešila Lipetova Mici iz Račeve, naša hišna šivilja. Tiho sem stopala po stanovanju, da ne bi zbujala pozornosti pri fantih, študentih, ki so nekaj vrat naprej še čistili prostore. Eden pa me je kljub temu odkril, pokukal skozi vrata in me vprašal: »Gospa, ali smo vam dobro očistili, ste zadovoljni z našim delom?« Skoraj bi si lahko bili kolegi, sem za hip pomislila. Tako hitro to gre.

Ni še bilo vse na svojem mestu, ko se je pri meni oglasila nekdanja kolegica s faksa, dobro situirana, poročena, starši so ji kupili vrstno hišico. Pa je kljub temu potrebovala za čez noč sobo čisto nekje drugje. Rade volje sem ji odstopila še na pol prazno stanovanje, saj sem ji bila tudi dolžnica, s podpisom je jamčila za moj stanovanjski kredit v vrednosti 200.000 din. Ustavila se je sredi kuhinje, ki je edina že ustrezala svojemu namenu. Ozirala se je naokoli in potem s premislekom izjavila: »Ampak veš, če bi bila jaz na tvojem mestu, bi toliko energije, kot si jo ti vložila v te stene, rajši namenila za iskanje dobro situiranega moškega.«

Nisem ji zamerila, čeprav sem si njeno globokoumnost zapomnila za vse čase. Kaj pa ona ve!

Pa so tudi zame prišli lepi dnevi, s punčko sva bili spet skupaj, uredila sem ji majhno sobico, pregrajeno z dolgo sobno omaro, stanovanje je bilo opremljeno, okrašeno z zavesami, vse na svojem mestu, celo mlinček za kavo v isti barvi kot stranice kuhinjskih omar. Zjutraj, preden sem zbudila otroka za vrtec, sem za trenutek posedela ob veliki okrogli mizi, srkala jutranjo kavo (to je bil edini trenutek dneva, ki sem ga lahko imela čisto zase) in gledala, kako so se prvi jutranji žarki razlezli po vsej kuhinji. Bila je svetla in topla in tako prostorna ...

Porjaveli in porumeneli listi, zloženi v rumeni mapi in prevezani s pretegnjeno elastiko, so najverodostojnejši pričevalci o nastajanju te male *štalce*, pri kateri njena lastnica vztraja, da je bila vredna »vložene energije«.